

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

s-posti: copyright@minedu.fi

Viite: lausuntopyyntöne 7.6.2011 (OKM2011-00215)

Komission teollis- ja tekijänoikeusstrategiaa koskeva tiedonanto (KOM(2011) 287 lopullinen)

Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y. kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

1. Teoston pääviestit

- Lisäämällä luovan työn kannustavuutta lisätään samalla uusien innovaatioiden kasvupotentiaalia. Sopimusvapaus, joka antaa tekijälle oikeuden neuvotella oman teoksensa käytöstä ja sen korvaamisesta, on vahva positiivinen kannuste.
- Tekijänoikeushallinnon sääntelyn tulee olla mahdollisimman kevyttä ja markkinalähtöistä. Hyvän tekijänoikeushallinnon käytäntöjen suhteen pohjoismaisten tekijänoikeusjärjestöjen avoin ja läpinäkyvä toimintakulttuuri on sopiva esikuva myös yleiseurooppalaisella tasolla.
- Pienten kieli- ja kulttuurialueiden asema ei saa heikentyä sen seurauksena, että tekijänoikeushallinnossa tavoitellaan suuria yksiköitä ja mittakaavaetuja. Kansalliset tekijänoikeusjärjestöt kuuluvat kiinteästi paikalliseen kulttuurin toimintaympäristöön.
- Tarvitaan uusia keinoja puuttua tehokkaasti ja nopeasti digitaalisessa toimintaympäristössä tapahtuviin oikeudenloukkauksiin. Välittäjien roolia ja vastuuta internet-piratismiin torjunnassa tulee lisätä.

2. Yleisarvio asiakirjasta

Tiedonannossaan komissio on nostanut teollis- ja tekijänoikeudet EU:n sisämarkkinakehityksen kärkeen. Pidämme tätä oikeana ja kannatettavana johtopäätöksenä. Luovan talouden merkitystä ja potentiaalia havainnollistavat tiedonannossa esitetyt tilastotiedot toimialan BKT-arvosta, työllisyysvaikutuksista ja kasvunäkymistä sekä aineettomien hyödykkeiden ja niihin kohdistuvien IPR-oikeuksien lisääntyvästä varallisuusarvosta. Kuten komissio toteaa, näiden *oikeuksien edistäminen ja suojaaminen on välttämätöntä*, mikäli sisämarkkinoilla halutaan palkita luovuutta ja innovatiivisuutta, luoda houkuttimia eurooppalaiselle innovoinnille ja edistää kulttuurista monimuotoisuutta.

Komission mukaan teollis- ja tekijänoikeuspolitiikassa olisi pyrittävä ”mahdollistavaan lainsäädäntöön”, jossa näitä oikeuksia voidaan hallinnoida mahdollisimman tehokkaasti ja jossa kannustetaan luovuutta, investointeja, innovatiivisia liiketoimintamalleja, kulttuurin moninaisuutta ja sitä, että teokset leviävät mahdollisimman laajalle ja hyödyttävät koko yhteiskuntaa. Olemme yhtä mieltä siitä, että juuri *palveluinnovaatiot edustavat tulevaisuuden kasvupotentiaalia perinteisen teknologiavetoisen innovoinnin rinnalla*. Innovaatiot syntyvät luovien ja ennakkuulottomien yksilöiden ja yhteisöjen työstä ja oivalluksista. Innovaatioita pitää houkuttaa ja tukea tarjoamalla positiivisia kannusteita ja luomisen vapautta. *Lisäämällä luovan työn kannustavuutta lisätään samalla uusien innovaatioiden kasvupotentiaalia*. Kun yritys onnistuu, on oikein että myös teoksen tekijä saa kohtuullisen osuuden siitä lisäarvosta, minkä teoksen käyttö tuottaa. *Sopimusvapaus*, joka antaa tekijälle oikeuden neuvotella oman teoksensa käytöstä ja sen korvaamisesta, on vahva positiivinen kannuste.

Komission huolena on, että teollis- ja tekijänoikeuksien hajanaisuus vaikuttaa kasvuun, työpaikkojen luomiseen ja kilpailukykyyn EU:ssa. Erityisesti viitataan verkkomusiikkipalvelujen selvitysprosesseihin, ja katsotaan niiden laajentumisen uusille alueille edellyttävän kokonaisvaltaista ja johdonmukaista lainsäädäntökehystä. Kuitenkin komissio on jo vuonna 2006 käynnistänyt kilpailuprosessin, jonka tuloksena musiikin alan tekijänoikeusjärjestöjen välinen sopimusverkosto on kokonaan uudistettu. Musiikin tekijänoikeuksien rajat ylittävä lisensiointi toimii eikä muodosta esteitä markkinoiden kehittymiselle. Myös eduskunnan sivistysvaliokunta on suhtautunut kriittisesti tekijänoikeuksien kollektiivihallinnointia koskevaan yhteisöoikeudelliseen sääntelyyn komission digitaalistrategiasta (KOM(2010) 245 lopullinen) antamassaan lausunnossa (SiVL 12/2010 vp). Todellisen esteen rajat ylittävälle verkkokaupalle muodostavat digitaalistrategiassakin kuvatut *sähköiseen maksamiseen, tietoturvaan ja yksityisyyden suojaan sekä ennen kaikkea internet-piratismiin liittyvät ongelmat*.

3. Yksityiskohtaisia kommentteja

Esitämme seuraavassa joitakin yksityiskohtaisia kommentteja tiedonantoon sisällyvistä ehdotuksista nimenomaan tekijänoikeuksien osalta.

Tekijänoikeuden hallinnointi Euroopassa

Tiedonannossa luonnosteltu rajat ylittävää tekijänoikeushallintoa koskeva uusi sääntely liittyy yhtäältä tekijänoikeusjärjestöjen *yleisiin hyvän hallinnon käytäntöihin* ja toisaalta *internetissä tapahtuvaan kulttuurituotteiden tarjontaan*, ensisijaisesti musiikkiin. Tavoitteena on edistää uuden, Euroopan laajuisella mittakaavalla toimivan oikeuksien välittäjäportaalan syntymistä markkinoille asettamalla korkeat tasovaatimukset sekä oikeudenhaltijoille että aineistojen käyttäjille tarjottaville palveluille.

Hyvän tekijänoikeushallinnon käytäntöjen suhteen pohjoismaisten tekijänoikeusjärjestöjen avoin ja läpinäkyvä toimintakulttuuri on sopiva esikuva myös yleiseurooppalaisella tasolla. Katsomme, että tekijänoikeushallinnon sääntelyn tulee olla mahdollisimman kevyttä ja markkinalähtöistä. Ensisijaista tulee olla toimialan *itsesääntely*; vasta tämän jälkeen tulee tarvittaessa turvautua ohjaavaan tai pakottavaan lainsäädäntöön.

Tiedonannossa ei ilmaista selkeästi sitä, mitä uudella oikeuksien välittäjäportaalla tarkoitetaan. Komission aiemman valmistelun perusteella kyse lienee pyrkimyksestä laajentaa jo toimivien tekijänoikeusjärjestöjen tai niiden yhteenliittymien toimintapiiriä yleiseurooppalaiseen suuntaan. Musiikin alan tekijänoikeusjärjestöjen piirissä kehitellään ns. hubeja eli rajat ylittävään lisensiointiin tarvittavia oikeuksia kerääviä toimintayksiköitä tai yhteenliittymiä. Esimerkiksi pohjoismaiset Teosto-järjestöt ovat käynnistäneet NCB Hub -yhteistyön, jossa niiden yhteisesti omistama Nordisk Copyright Bureau NCB voi antaa yhden musiikin käyttöluvan asiakkaan tarpeen mukaan jopa koko Pohjoismaat-Baltia -alueelle. Vastaava Armonia -yhteistyöhanke toimii Ranskan, Italian ja Espanjan musiikin alan tekijänoikeusjärjestöjen välillä (www.armoniaonline.eu). Kysynnän kehittyminen ohjaa siis markkinoiden toimintaa myös ilman erityissäätelyä. Suhtaudumme epäillen siihen, voiko komission hahmottelema – luultavasti monimutkaiseksi ja hitaaksi osoittautuva – sääntely tuottaa tässä suhteessa parempia tuloksia kuin sopimusvapauteen perustuva markkinoiden reaaliaikainen toiminta.

Suomen tehtävänä on osaltaan pitää huolta, ettei Euroopan pienten kieli- ja kulttuurialueiden asema heikenny sen seurauksena, että tekijänoikeushallinnossa tavoitellaan suuria yksiköitä ja mittakaavaetuja. Kansalliset tekijänoikeusjärjestöt kuuluvat kiinteästi paikalliseen kulttuurin toimintaympäristöön ja tarjoavat verkostojensa kautta kotimaisille tekijöille väylän päästä myös kansainvälisille markkinoille ja kotimaisille käyttäjille kattavat ulkomaiset oikeudet. Mutta pientenkin järjestöjen tulee halutessaan voida päästä rajat ylittävien oikeuksien välittäjäksi. Kuten NCB Hub -esimerkki osoittaa, tämä voi tapahtua myös pienten järjestöjen välisen yhteistyön avulla.

Vastustamme komission kaavailemaa EU:n yleisen tekijänoikeussäännösten laatimista. EU:ssa on jo toimiva tekijänoikeusjärjestelmä, jota pitää kehittää ennen kaikkea markkinoiden ja toimijoiden itsesääntelyn kautta. Yhteisötason harmonisointi tulee kohdistaa vain niihin tilanteisiin, joissa sen avulla voidaan poistaa esteitä markkinoiden oman toiminnan tieltä. Nykyiset tekijänoikeusdirektiivit kattavat käytännössä kaikki ne tilanteet, joissa tekijänoikeuksilla on taloudellista ja käytännöllistä merkitystä. Mikäli uusia direktiivejä jatkossa tarvittaisiin, niitä tulee laatia vain hyvin perusteiden ja rajatuista teemoista.

Teknologia ja tietokantojen hallinta

Tiedonannossa todetaan, että teknologia voi tarjota runsaasti erilaisia pragmaattisia ratkaisuja, joilla tekijänoikeuden lisensiointi voidaan siirtää verkkoteknologioilla tapahtuvaksi ja jotka tukevat yhteisesti hallinnoitujen tulovirtojen jakamista. Komissio kertoo kannustavansa ja tukevansa eri intressitahojen käynnistämiä hankkeita, joiden tavoitteena on kehittää automaattiset ja yhtenäiset standardeihin perustuvat oikeudenhallintainfrastruktuurit. Esimerkkinä tällaisesta hankkeesta mainitaan sävelteoksia koskeva Global Repertoire Database GRD.

Kannatamme pyrkimyksiä parantaa teoksia, niiden oikeudenhaltijoita ja niihin kohdistuvia oikeuksia koskevan tiedon oikeellisuutta, kattavuutta ja saatavuutta. Teosto on yhteispohjoismaisen Nord-Doc -teostietokannan osaomistaja ja osallistumme aktiivisesti mm. CISACin puitteissa tehtävään kansainväliseen tietohallinnolliseen kehitystyöhön. Tuleva tietokantakehitys voi rakentua keskitettyjen tietokantojen tai hajautetumman järjestelmän varaan. Oleellista on keskittyä tavoittelemaan uuden teknologian mahdollistamia hyötyjä, kuten päällekkäisen työn karsimista, puutteellisen datan täydentämistä ja ristiriitaisuuksien poistamista. Ko-

mission ilmaiseman priorisoinnin tulisi näkyä myös taloudellisina panostuksina uusiin tietokantahankkeisiin.

Käyttäjän luoma sisältö

Käyttäjät luovat sisältöjä internetin sosiaalisen median palveluissa, ja hyödyntävät usein myös ulkopuolisten tekemää tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa (user generated content). Komissio painottaa käytön vastuullisuutta ja haluaa, että internetin käyttäjien saatavilla on helppo ja tehokas lupajärjestelmä. Komissio katsoo, että nyt on aika vahvistaa tekijänoikeutta ja löytää vastuullisella tavalla tasapaino oikeudenhaltijoiden ja sisällön käyttäjien välillä.

Pidämme aineistojen käytön vastuullisuutta ainoana oikeana lähtökohtana. Vain vahva tekijänoikeus ja oikeuksien lisensointiin perustuva luvallinen käyttö mahdollistaa sen, että tekijät saavat korvauksen teostensa hyödyntämisestä. Tekijänoikeuksien kollektiivihallinnon avulla on myös sosiaalisessa mediassa mahdollista toteuttaa helppoja ja kattavia tekijänoikeuslupia. On myös muistettava, että tekijänoikeuden moraalinen ulottuvuus pätee internetissäkin: tekijän moraalisia oikeuksia sekä oikeutta määrätä teoksen muuntelusta tulee kunnioittaa.

Maksut yksityisestä kopioinnista

Komission mukaan hyvitysmaksut pitää sovittaa yhteen tavaroiden vapaan liikkuvuuden periaatteen kanssa, jotta maksua sisältävien tuotteiden rajat ylittävä kauppa olisi sujuvaa. Tähän pyritään käynnistämällä markkinaosapuolten vuoropuhelu ja nimittämällä korkean tason selvitysmies hakemaan ratkaisumahdollisuuksia maksuhallinnon, maksujen asettamisen ja kansallisten järjestelmien yhteensopivuuden parantamiseksi.

Suomalaisen hyvitysmaksujärjestelmän suurin ongelma on se, ettei maksun piiriin kuuluvien tallennuslaitteiden kantaa ole päivitetty. Unionin tuomioistuimen ns. Padawan-päätös (C-467/08) korostaa oikeudenmukaista tasapainoa oikeudenhaltijoiden ja aineistojen käyttäjien etujen välillä. Yksityinen kopiointi kaikissa eri muodoissaan tulee siksi korvata tekijöille. Tämän tulee olla lähtökohtana sekä Suomessa että tavoiteltaessa eurooppalaisia ratkaisuja.

Pääsy Euroopan kulttuuriperintöön

Edistääkseen digitalisointia ja saattaakseen Euroopan kirjastojen, museoiden ja arkistojen kokoelmia saataville verkossa komissio aikoo vuonna 2011 edistää yhteislisensiointijärjestelmiä teoksille, jotka on edelleen suojattu tekijänoikeudella mutta jotka eivät ole kaupallisesti saatavilla, sekä luoda EU:n lainsäädäntökehiksen, jossa määritetään ns. orvot teokset ja asetetaan ne saataville.

Euroopan kulttuuriperinnön digitointi on kannatettava tavoite, mutta sitä on edistettävä tavalla, joka kunnioittaa oikeudenhaltijan oikeutta määrätä teoksen käytöstä. Komission mainitsemat ”innovatiiviset lisensiointiratkaisut” eivät saa merkitä esimerkiksi sen kaltaista oman käden oikeutta, jota tammikuussa 2011 mietintönsä jättänyt Comité des Sages –työryhmä esittää: ”Kulttuurilaitoksille olisi tarjottava lainsäädännön tukemana yhteislupajärjestelyjä ja mahdollisuus digitoida jakelusta poistettuja teoksia ja asettaa niitä saataville verkkoon, jos oikeudenhaltijat ja kaupalliset toimijat eivät sitä tee” (The New Renaissance – Reflection group on bringing Europe’s cultural heritage online; 10.1.2011).

Teosto ry antaa orpoteoksia koskevasta direktiiviehdotuksesta erillisen lausunnon. Toteamme kuitenkin tässäkin yhteydessä, että komission direktiiviluonnos on mielestämme monin tavoin ongelmallinen, eikä Suomen tule kannattaa sitä esitetyssä muodossaan.

Piratismien vastaisten toimien tehostaminen

Komissio ilmoittaa tehostavansa piratismien vastaisia toimia tarkastelemalla uudelleen tekijänoikeuden noudattamisen varmistamista koskevaa direktiiviä (ns. enforcement-direktiivi). Komission mukaan internetissä tapahtuviin tekijänoikeuden loukkauksiin pitää voida puuttua jo niiden lähteellä, mikä edellyttää yhteistoimintaa internetin välittäjien kanssa.

Tarvitaan uusia keinoja puuttua tehokkaasti ja nopeasti digitaalisessa toimintaympäristössä tapahtuviin oikeudenloukkauksiin. Välittäjien roolia ja vastuuta oikeudenloukkausten torjunnassa tulee lisätä. Esimerkiksi kieltotuomioiden ei tule olla riippuvaisia mahdollisesta välittäjän vastuusta ja niillä on pystyttävä puuttumaan tehokkaasti myös EU-maiden ulkopuolella toimiviin palveluihin.

Komissio pitää tärkeänä myös kansalaisten valveuttamista immateriaalioikeuksien merkityksestä. Tämä on kannatettava tavoite mutta ei sellaisenaan riittävä. Tutkimukset osoittavat, että valistus yksinään ei ole riittävä keino piratismien vähentämiseksi. Taloustutkimus Oy:n toteuttaman Tekijänoikeusbarometrin 2011 mukaan 85 % koko väestöstä ja 89 % nuorista (15-24 -vuotiaat) tietää, että internetiin luvatta laitettun musiikin, pelien tai elokuvien imurointi on lain vastaista. Luvattoman jakelun internet-verkossa tiesi laittomaksi 94 % koko väestöstä ja 95 % 15-24-vuotiaista. Vaikka suomalaisten tietoisuus lain sisällöstä on siten erittäin hyvä, internet-piratismi ei ole viime vuosina vähentynyt.

Helsingissä, elokuun 15 päivänä 2011

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y.

Katri Sipilä
toimitusjohtaja

Martti Kivistö
edunvalvontajohtaja

Mikä Teosto on?

Teosto on vuonna 1928 perustettu säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikinkustantajien tekijänoikeusjärjestö. Edustamme noin 25 000:ta kotimaista musiikin tekijää ja kustantajaa, ja lisäksi vastavuoroisuussopimusten kautta noin kahta miljoonaa ulkomaista oikeudenhaltijaa. Keräämistämme musiikin käyttökorvauksista jaoimme vuonna 2010 oikeudenomistajillemme 87 %.

Teosto toimii yhdyssiteenä musiikin tekijöiden ja käyttäjien välillä huolehtien siitä, että musiikin käyttäjät saavat luvat musiikin käyttöön ja että oikeudenomistajat saavat korvaukset teostensa käyttämisestä. Oikeuksien hallinnoinnin lisäksi Teosto edistää monin tavoin kansallista kulttuuria. Yhdistyksen aatteelliseen toimintaan kuuluu suomalaisen luovan säveltaiteen edistäminen.